

חומר למחשבה...

זאב עדיני פינר

מנהל רפת מעל"ה
קיבוץ לוחמי הגטאות

כמי שמתחבט כבר שנים בנושא ההזנה ובנושא בדיקות המזון ואיכותן, ברצוני לעלות חומר למחשבה בכיוון נוסף ושונה. כולנו יודעים שהפרות מאוד רגישות לריחות ולטעמים ודווקא בכיוון זה אין לנו אינדיקציה שכן הבדיקות שנערכות למזון הן לתכולות בלבד.

לפני זמן מה השמעתי את הרעיון למספר תזונאים שמצאו עניין ברעיון כשסימני השאלה נסובו סביב ה"איך?". נושא זה מתחבר אצלי למקרה שאירע ברפת מעל"ה; במשך מספר ימים ירדה אכילת הפרות ונפגעה כמות ייצור החלב. ההשערה הראשונית הייתה שמדובר ב"חליפה" חדשה שבה התחלנו להשתמש באותו יום. לאחר שהשערה זו נשללה ולאחר חיתוכים רבים בכל המזונות, הצלחתי להסיק שמדובר בתקלה באספסת בה אנו משתמשים. סימני השאלה נותרו בעינם שכן, כלפי חוץ, עלי האספסת נראו ירוקים, יבשים ולא מעופשים ובדיקות במעבדה הצביעו על כך שתכולת האספסת טובה ביותר ומכילה כ-24% חלבון.

בנקודה זו ביקשתי מליאור התזונאי של "מתמור", לבחון את הבעיה ובבדיקות שערך התגלו מספר עלי "אמרנטוס". מסתבר שבשלב מסוים בחייו של צמח זה הוא מר ולכן הפרות מסרבות לאכול אותו. בטוחני שכל רפתן נתקל לא פעם בדברים לא מוסברים אצל הפרות: שלשולים וירידה באכילה ובחלב וייתכן שיש קשר לנושא שהועלה. אני חושב שיישום בדיקות של ריח וטעם עשוי לעלות אותנו רמה בכל נושא איכות המזון. בדיקה ראשונית שערכתי היכן נמצא נושא זה בעולם, מעלה שאין חומר בתחום. בנוסף לכך, מוטלת עלינו החובה לבנות מערכת לבדיקה של שאריות חומרי הדברה במזונות הגסים כדי למנוע סיכוי קטן ביותר של הגעת חומרים אלו לחלב.

על מנת לנסות ולמצוא כלים בנושאים אלו, יש להקצות נתח מהכספים המיועדים למחקרים, כדי לחקור גם בכיוון הזה. אם יש מישור במערכת בעל יכולת ועניין להרים נושאים אלו, יש לתת לו את המשאבים הדרושים ליישום. והיה ולא ימצא הגורם בתוך המערכת, יש לשקול את האפשרות לצאת עם הרעיון למעבדות ולחברות מסחריות בשוק. ■

חלבון במנה - כמה ולמה

הארות למאמר של ד"ר עופר קרול

שמעון כרמי - פרדס חנה

כתור "משק הבקר והחלב" חוברת 312

אין ספק שעודף חלבון הינו יקר, בזבזני, מזיק לאיכות הסביבה ולעיתים אף פוגע בבריאות ובפוריות הפרות. השאלה הקשה שהתשובה עליה קצת מורכבת היא: מהו עודף חלבון? ומהו חוסר חלבון?. במאמרו של ד"ר קרול מורי ורבי, שאת תרומתו לייצור החלב בארץ הקודש בעזרת תזונה נכונה, יודע ומוקיר כל רפתן, יש טבלה אשר בה מצוי יחס מקובל בין שיעור החלבון במנה ושיעור האוריאה בחלב.

על פי הנתונים בטבלה יש רפתות רבות בארץ שניתן להסיק משיעור האוריאה הנמוך, שהן נמצאות דווקא בחוסר חלבון! הטבלה מתבססת על ניסוי שבו שינו את רמת החלבון במנה רק על ידי שינוי היחס בין תירס לח ומעוד לבין כוספת סויה. כנראה שברמת חלבון של 16.5% היה יותר איזון במנה מאשר במנות עם חלבון גבוה. יש עבודות למכביר שמראות ש-17.5% חלבון כללי יותר אופטימלי, האמת לא ממש ברורה.

יש הבדל, לפעמים אפילו גדול, בין מה שמתכננים במחשב או "על הנייר" לבין מה שהפרה אוכלת ולכן לא די לומר ש-16.5% חלבון כללי זה מספיק. צריך לדעת שאכן זה מה שהפרות אוכלות ואמנם בבדיקות מעבדה (עם כל המגבלות שלהן) נמצא לא פעם שמה שתוכנן, לא היה באבוס ואף רחוק מזה. די בפער קטן של שני אחוז בשיעור החלבון בתחמיץ חיטה, כדי שבמקום 16.5% חלבון יהיו לנו רק 16%, וזו רק דוגמה קטנה.

בעניין הזה באה לעזרתנו האוריאה בחלב שמאז יולי 2003 מקבלים אותה בכל משלוח למחלבה בדו"ח שיווק חלב ראשוני

בתכנת "נעה". גם כאן ניתן להבחין שיש פער בין מה שיש במחשב ובין מה שיש באבוס. יש רפתות ששיעור האוריאה אצלם הוא מאד נמוך, בכל קנה מידה (5-7) ושם אין ספק שקיים מחסור בחלבון.

נקודה נוספת שצריך לקחת בחשבון היא הפשרה שאנחנו עושים כשמתכננים מנה אחת לכל העדר וזו אולי הנקודה החשובה ביותר. אין חילוקי דעות בין בעלי המקצוע שפרה בחודש הראשון לאחר ההמלטה זקוקה ליותר חלבון (18%-19 חלבון כללי) וכאשר אין קבוצה עם מנה נפרדת לפרות לאחר ההמלטה, הרי אנו פוגעים במו ידנו בתנובת השיא של העדר בכך שאנו מאביסים את הפרות לאחר ההמלטה "רק" ב-16.5% חלבון כללי וכמובן שבסופו של דבר פוגעים ביעילות העדר בטווח הארוך. אם במקרה יש באבוס פחות ממה שתכננו, הפגיעה עלולה אף להגיע לבריאות ולפוריות כי גם חוסר בחלבון אינו בריא ואפילו מזיק ביותר. (ראינו מקרים כאלה לאחרונה). מהעבר השני פרות לקראת סוף התחלובה לא זקוקות אפילו ל-15.5% חלבון כללי כך שיש כאן פשרות לא פשוטות והאמת היא שרוב הרפתנים בעולם לא מוכנים להתפשר על יעילות ייצור החלב, למרות שזה עולה להם קצת יותר כסף. זו כנראה הסיבה האמיתית שבעולם מקובל להאביס יותר מהאופטימום - 16.5% חלבון לפרות באמצע תחלובה.

כל זאת כמובן במנות מאוזנות בשאר המדדים החשובים, כפי שלימד אותנו במשך השנים ד"ר עופר קרול. נשאלת עוד שאלה חשובה: מה הקשר בין ירדת החלבון במנות לבין ירדת החלבון בחלב בתקופה האחרונה, האם הדברים קשורים? לי אין תשובה אך אולי בכל זאת יש קשר בין התופעות?

באותו עיתון חשוב, אותו מצטט ד"ר קרול, יש בגיליון אחר מאמר הדן ביעילות הייצור של 34 עדרים מגודל של 47 חולבות ועד גודל של 634 חולבות במדינות קנטקי וטנסי שבארצות הברית של אמריקה ושם השיעור הממוצע הוא כ-17.6% חלבון כללי, כאשר הערך הנמוך הוא 16.3% והערך הגבוה הוא 19% חלבון כללי.

המאמר פורסם בעמוד 476 של שנת 2004.

לסיכום אני סבור שכאשר בוחנים את מינון החלבון במנה יש להתחשב בין יתר המדדים, גם בשיעור האוריאה בחלב. ■

כניסת יצרנים חדשים לענף

יוסף חיים דובדבני

בית חלקיה

תנו רבנו, האב חייב בנו: למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אישה וללמדו אומנות. רבי יהודה אומר כל שאינו מלמדו אומנות מלמדו ליסטות. שואלת הגמרא ליסטות סלקא דעתך? וכי עולה על הדעת שבזה שלא לימדו אומנות הרי הוא מלמדו ליסטות וגולנות? אלא כוונת רבי יהודה כאילו מלמדו ליסטות, שכיוון שאין לו אומנות, אפשר שלא תהיה לו פרנסה כראוי ויילך ללסטם את הבריות. מכאן אפשר ללמוד שחייב האב ללמד את בנו אומנות ודרך חיים שיפרנס בה הבן את משפחתו בכבוד ואם אומנות זו לא תפרנס בכבוד, הרי מלמדו ליסטות.

רפת משפחתית קטנה אינה יכולה לפרנס שתי משפחות ואם אינה יכולה לגדול אז לכאורה, אסור לאב ללמד את בנו רפתנות משום שידוע שלא תהיה פרנסה כראוי לשתי המשפחות - האב והבן.

בכל זאת יש בנים שמתוך עזרה להורים או חיקוי ואהבה למקצוע, נשאבו לרפת הקטנה בלי יכולת לגדול ולפרנס שתי משפחות האב והבן. ענף החלב סגור לחלוטין בפני חברים חדשים. בעבר, בשנת 1995 היה נהוג שאם יצרן חבר אגודה ותיק פסק לייצר, האגודה רשאית להביא לאישור המנהל, יצרן חדש תחתיו (עפ"י דו"ח גולדין). באה החלטת ממשלה בשנת 1998 על רפורמה במשק החלב ונקבעו קריטריונים להעברת מכסות מיצרנים פורשים ליצרנים קיימים, ורק להם. ההחלטה שללה את זכותם של חברי אגודה אחרים הרוצים להיכנס לענף, במטרה לצמצם את מספר הרפתות והגדלת הרפתות הקיימות. בכך לא ניתן מענה או אפשרות לבנים, דור ההמשך, (שאינם חדשים בענף) שלכאורה יכלו לבוא במקום יצרנים שפרשו, אפילו מאותו היישוב שבו הם חיים, וע"י כך להגדיל את יחידת הייצור של ההורים.

בפסק הדין שניתן ע"י השופט יהודה זפט ב-11.7.2001 העיר השופט כי יש לבדוק מחדש את מדיניות סגירת הענף בפני יצרנים חדשים. שאינה בהכרח נכונה כיום, לאור התחזקות מעמד חופש העיסוק. יתכן שבדיקה מחדש תגלה כי ניתן להשיג את היעדים אותם נועד הצו לשרת, באמצעים פחות דרסטיים ויותר ליברליים.

העתק מפסק הדין נשלח ע"י השופט ליועץ המשפטי לממשלה ולשר החקלאות.

"טול מאדם את החופש לבחור מקצוע ונטלת ממנו את טעם החיים" דבר נשיא בית המשפט העליון בספרו "פרשנות חוקתית"

לא היה מוצדק לקדם את יעדי הרפורמה והגדלת הרפתות על חשבון הבנים חברי אגודה בעלי נחלה, שהם קודמים לרפתנים ותיקים בתוך הישוב, וקל וחומר לרפתנים מיישובים אחרים (עניי עירך ועניי עיר אחרת - עניין עירך קודמים) שהרי מעולם לא קיבלנו אנחנו מהמדינה או ממשרד החקלאות אמצעי ייצור משלנו וגם בניוד מכסות שהם בתשלום, בתנאי שהבן יגדיל את יחידת הייצור של ההורים. זוהי הדרך הטובה ביותר לחזק את הענף מבלי לפגוע ביעדים אליהם חותר הענף להתייעל. ■